

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ОСВІТНЬОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Клок О.П.

У статті проаналізовані основні показники галузі освітнього туризму в Україні. Визначено представники яких країн мають вагомий вплив, як на туристичну, так і на освітню сферу України. Обґрунтовано що близькість країни не є вирішальним фактором, що впливає на обрання України, як країни для здобуття вищої освіти. З метою визначення вагомих факторів впливу проведено експертне опитування серед 1200 студентів одного з Харківських ВНЗ. У результаті дослідження обґрунтовано необхідність поглиблення процесу інтеграції України у світовий освітній простір.

Ключові слова: освітній туризм, інтернаціоналізація освіти, іноземні студенти, стратегія, тенденції.

АНАЛИЗ ОСНОВНЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ

Клок А.П.

В статье проанализированы основные показатели отрасли образовательного туризма в Украине. Определенно представители каких стран имеют весомое влияние, как на туристическую, так и на образовательную, сферу Украины. Обоснованно, что близость страны не является решающим фактором, который влияет на выбор Украины, как страны для получения высшего образования. С целью определения весомых факторов влияния проведен экспертный опрос среди 1200 студентов одного из Харьковских ВУЗов. В результате исследования обоснованно необходимость углубления процесса интеграции Украины в мировое образовательное пространство.

Ключевые слова: образовательный туризм, интернационализация образования, иностранные студенты, стратегия, тенденции.

THE ANALYSIS OF THE MAIN INDICATORS OF EDUCATIONAL TOURISM IN UKRAINE

Klok Oleksij

The main indices of industry of educational tourism in Ukraine are reflected in the article. It is defined the representatives of what countries have weighty influence, both on the tourist and on educational sphere of Ukraine. We have proved that a closeness of country is not a decisive factor which influences on electing of Ukraine as country for getting higher education. The expert survey is conducted among 1200 students of one of Kharkiv university in order to determine the weighty factors of influence. As a result of research a necessity of deepening of process of integration of Ukraine in the world educational space was grounded.

Keywords: educational tourism, internationalization of education, foreign students, strategy, tendencies.

Постановка проблеми. Сучасний стан сфери освітнього туризму в Україні залежить від багатьох факторів, насамперед це зумовлено поглибленням інтеграції Української освіти у світовий простір. Послуги з надання вищої освіти іноземним громадянам мають відповідати сучасним вимогам. Моніторинг показників освітнього туризму – необхідний захід для подальшого формування стратегії розвитку освітнього туризму в Україні.

Актуальність дослідження. Іноземні студенти в Україні - досить нова, але вельми перспективна генерація туристів. Освітні подорожі, під час яких турист поєднує відпочинок і навчання, створені не тільки для забезпечення дозвілля, розширення світогляду та задоволення цікавості, а й для вивчення іноземних мов та отримання вищої освіти. Тому підвищення конкурентоспроможності вищих навчальних закладів України на світовому ринку освітніх послуг – актуальне питання сьогодення.

Аналіз досліджень та публікацій. Питанням дослідження тенденцій освітнього туризму присвячені публікації Всесвітньої туристичної організації[1]; статистичної служби Європейського союзу(Eurostat)[2]; Організації економічного співробітництва та розвитку(Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD)[3]; Міжнародної освітньої

компанії «Євростудент» (Eurostudent) [4] та інших. В Україні ці питання освячують Державний комітет статистики України [5], Міністерства освіти і науки України [6] та Державне агентство України з туризму та курортів [7]. Сучасні стан освітнього туризму в Україні розглядається у дослідженнях Штімац О. та Лєко М., Каленюк І. С та Куклін О. В., Котлер Ф. та Фокс К., Сергєєва Ю І., Терованєсов М. Р., Ткачук Л. М., Федорченко В К. [8-14].

Основними цілями даної статті є аналіз основних показників освітнього туризму в Україні, зокрема, показників останніх навчальних років щодо розподілу іноземних студентів за країнами та визначення найбільш вагомих факторів впливу на вибір України, як країни для здобуття вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Спеціалісти Всесвітньої туристської організації визначають туризм як «діяльність осіб, які подорожують і перебувають у місцях поза межами їхнього звичного середовища протягом періоду, що не перевищує одного року поспіль, в будь-яких цілях, окрім здійснення діяльності оплачуваної з джерел в місцях тимчасового перебування» [1]. На думку автора, найбільш влучним визначенням освітнього туризму, як організаційної форми туризму, є визначення Ткачук Л.М.: «Освітній туризм це поїздки, під час яких турист поєднує відпочинок та навчання: відвідує заняття, здійснює екскурсії з метою розширення світогляду, задоволення цікавості і досягнення інших пізнавальних цілей» [13].

Сучасні тенденції міграцій іноземних громадян в Україну з метою отримання вищої освіти, безумовно, сягають історії. На сам перед це значний досвід у складі СРСР, який був сформований ще у дорадянські часи. Історії відомі факти виникнення на території України вищих студій та університетів у Острозі, Львові, Києві, Чернігові, Переяслав - Хмельницькому та в Одесі, деякі, в свою чергу, існують і сьогодні [15]. Такий багатий історичний досвід надання послуг по отриманню вищої освіти – вагоме підґрунтя до подальшого розвитку сучасної системи освіти в Україні.

За даними Державного комітету статистики України з початку 2009/10 навчального року по 2013/14 навчальний рік кількість іноземних студентів, які навчаються в Україні збільшилась з 37674 осіб до 59391

осіб (рис.1). За цей період темп приросту кількості іноземних студентів склав 57,6 %. Кожен навчальний рік кількість осіб, що прибували здобувати освіту у середньому збільшувалася на 5,4 тисячі. Найбільший показник за розглянутий період відповідає початку 2013/14 навчального року та відповідає 21%, відносно попереднього періоду. Станом на початок 2013/14 навчального року в Україні навчаються 59391 студент з 139 країн світу. Здебільшого вони є представниками країн Азії, а саме: Туркменістану, Азербайджану, Індії, Іраку та Китаю [5].

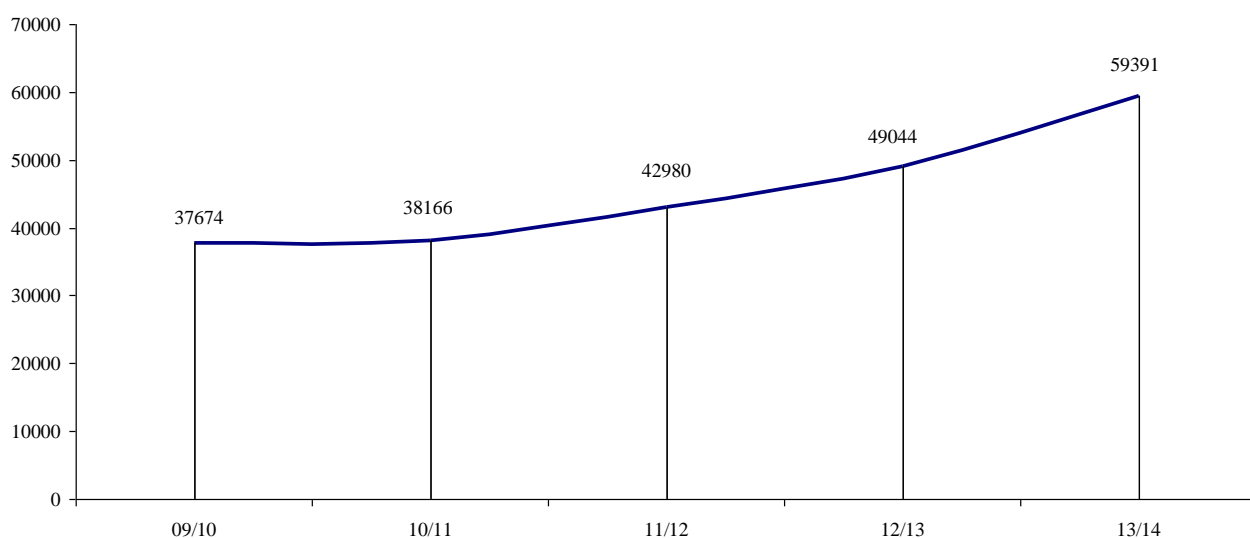

Рис.1. Динаміка контингенту іноземних студентів 2009/10-2013/14 (осіб на початок навчального року)

Дані, оприлюднені Державним комітетом статистики у статистичному бюлетені «Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/14 навчального року», свідчать що все більше іноземців прагнуть навчатися в Україні[16]. Представниками яких країн вони є? Як зазначено вище, найбільша кількість іноземних студентів у 2013-14 навчальному році забезпечена представниками країн Азії, їх частка складає більш ніж 44,5%. Так, 14053 особи приїхали здобувати освіту з Туркменістану, що у сукупному показнику складає 23,66% усіх іноземних громадян, що навчаються у ВНЗ України. Далі зі значним відривом у показнику розташовуються Азербайджан(7599 осіб), Індія(3587 осіб) та Нігерія(3578 осіб) [16]. Показники освітнього туризму в Україні за останні п'ять навчальних років свідчать про вагомість представників Туркменістану у загальній кількості іноземного контингенту, що добувають освіту в Україні. Частка студентів

з Туркменістану в освітньому туризмі в Україні за останні п'ять навчальних років висвітлено на рисунку 2[16].

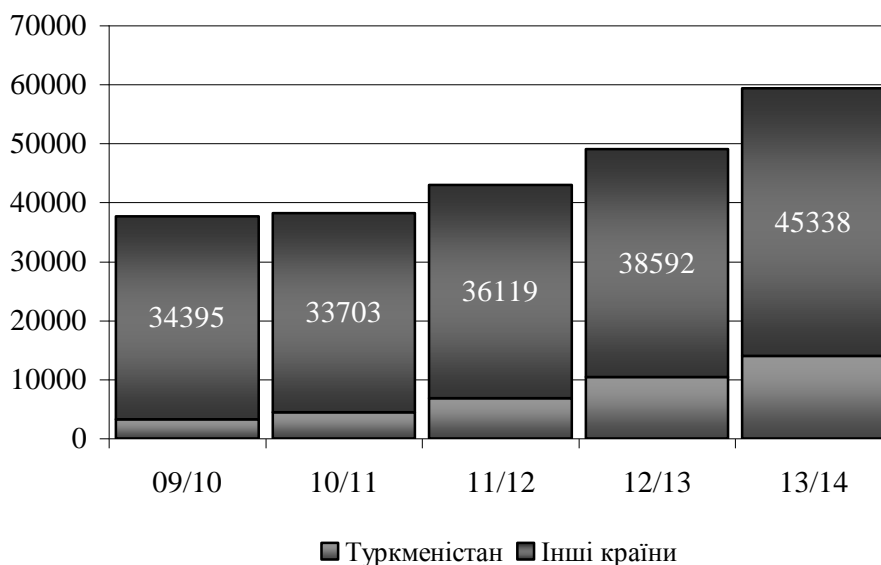

Рис. 2. Частка студентів з Туркменістану (осіб, на початок навчального року)

Розподіл студентів за країнами з яких вони прибули свідчить про полі континентальність представників. Іноземні студенти у той чи іншій кількості є представниками 5 частин світу. Основні показники щодо динаміки іноземного контингенту в Україні можна розподілити умовно на ті, що мають позитивний характер, тобто збільшуються з кожним навчальним роком. Протилежна тенденція притаманна країнам кількість студентів з яких динамічно зменшилася за останні п'ять навчальних років. До останніх відносяться Іран, Йорданія, Китай та Російська Федерація темп приросту яких у середньому за п'ять років є негативним і становить в середньому 18,71%. Показників збільшення іноземних студентів, в свою чергу, мають наступні країни: Індія, Марокко, Молдова, Туреччина та Туркменістан. Динаміка є позитивною, а середній темп приросту не враховуючи останню становить 8,46%. Моніторинг показників цих груп країн розташована на рисунку 3[16].

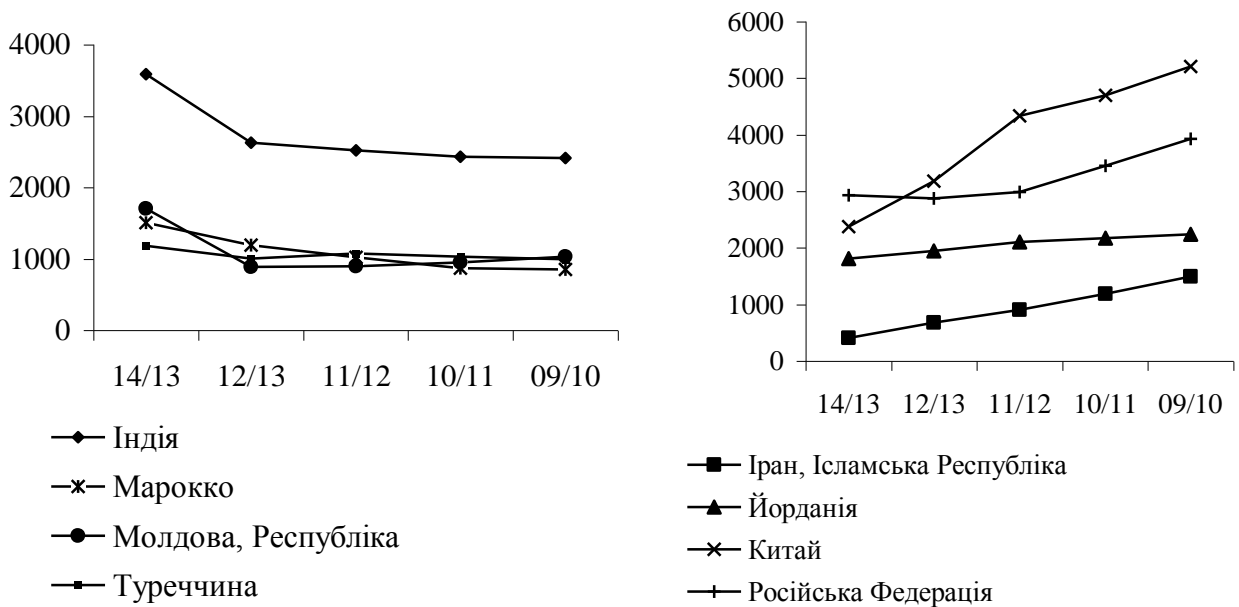

Рис. 3. Моніторинг показників за показниками динаміки у 2009/10-2013/14 навчальному році (осіб, на початок року)

Аналіз статистичних бюлетенів за останні п'ять навчальних років дає змогу оцінити основні показники освітнього туризму в Україні[16]. Зокрема, аналізуючи показники країн, що безпосередньо межують з кордонами України у 2013/14 навчальному році можна зробити висновок, що значна частка (49%) належить студентам з Російської Федерації.

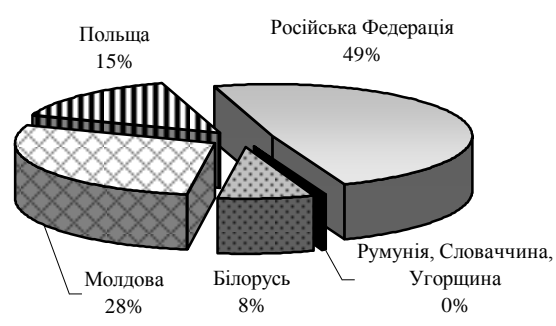

Рис.4. Структура чисельності іноземних студентів що прибули з країн-сусідів на початок 2013/14 навчального року.

З приведених даних видно, що близькість країни не є вирішальним фактором і це підтверджується наступними даними, загальна кількість таких студентів (5981 особа) у 2013/14 навчальному році майже у двічі поступається кількості студентів з Туркменістану.

За експертного опитування факторами, що впливають на обрання України як країни освіти, який було проведено серед 1200 студентів одного з Харківських ВНЗ свідчить про наступне:

- високий рівень навчання – 21%;
- прийнятна ціна навчання – 19%;
- всесвітнє визнання української освіти – 12%;
- розвинена інфраструктура – 15%;
- можливість навчатися українською, російською та іноземними мовами – 12%;
- наявність діаспор – 7%;
- полірелігійність – 3%;
- насичене студентське життя – 11%;

Освіта, як безмежний соціокультурний простір, слугує основою для розвитку духовного потенціалу студента, його самосвідомості в культурно зумовленому середовищі, забезпечує умови для його саморозвитку, визначаючи ціннісну основу. Орієнтування вищої освіти в Україні на європейський досвід у питаннях поліпшення якості освіти та входження в його освітній простір є конкурентною перевагою та сприяє визнанню українських дипломів не тільки у країнах близького, а і далекого зарубіжжя. За таких умов помірна вартість навчання посилює конкурентні переваги України на глобальних ринках.

Необхідно підкреслити наявність розвиненої інфраструктури в Україні, як ще один вагомий індикатор, який впливає на вибір студента бажаного отримати освітні послуги за кордоном. Вона здатна задовольнити духовні і фізичні потреби, охоплює культуру, охорону здоров'я та фізичну культуру, туризм і відпочинок. Житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування, транспорт, зв'язок, торгівля і громадське харчування, реєстрація та страхування, покликані забезпечувати комфортне навчання та перебування іноземних громадян. Важливу роль відіграла модернізація національної транспортно-туристичної інфраструктури України за європейськими стандартами,

зокрема будівництво та реконструкція аеропортів, доріг, наземного транспорту, закладів розміщення, стадіонів, завдяки проведенню в Україні ЄВРО-2012.

Наявність у вищих навчальних закладах підготовчих мовних курсів дає змогу студенту без знання мови викладання за рік опанувати її та згодом повноцінно навчатись. В останні роки спостерігається тенденція до збільшення освітніх програм за різноманітними напрямками, які викладаються іноземною мовою, зокрема англійською, що призводить до збільшення контингенту іноземних студентів.

Отже, підготовка іноземних студентів має політичну, економічну й соціальну значущість для країн, які надають освітні послуги, що виводить проблему створення особливих умов для цієї групи осіб на державний рівень.

Висновки. Таким чином, спираючись на дані Державного комітету статистики, у статті проведено аналіз основних показників освітнього туризму в Україні, визначено які країни мають вагомий вплив, як на туристичну, так і на освітню сферу України. Обґрунтовано що близькість країни не є вирішальним фактором, що впливає на обрання України, як країни для здобуття вищої освіти. З метою визначення вагомих факторів впливу проведено експертне опитування серед 1200 студентів одного з Харківських ВНЗ.

Серед напрямів подальшого розвитку даної проблеми можна виділити необхідність деталізації показників органами, що відповідають за моніторинг зазначених показників та спрощення системи публічного доступу до таких даних.

Література:

1. Всесвітня туристична організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org>
2. Статистична служба Європейського союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
3. Організація економічного співробітництва та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org>.

4. Міжнародна освітня компанія «Євростудент» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurostudent.org.ua>.
5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Міністерство освіти і науки України[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.
7. Державне агентство України з туризму та курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/ua/>
8. Helena Štimac, Mirna Leko Šimić, Competitiveness in Higher Education: a Need for Marketing Orientation and Service Quality, Economics & Sociology, ISSN 2306-3459, Vol. 5, No 2, 2012, pp. 23-34.
9. Каленюк І. С. Розвиток вищої освіти та економіка знань : монографія / І. С. Каленюк, О. В. Куклін. – К. : Знання, 2012. – 343 с. – (Сучасна наука). ISBN 978-966-346-963-8 (серія).
10. Котлер Ф. Стратегічний маркетинг для навчальних закладів / Філіп Котлер, Карен Ф. А. Фокс, [пер. з англ.]. – К. : УАМ, Вид. Хімджест ; 2011. – 580 с. ISBN 978-966-8537-73-8.
11. Сергеева, Ю.И. Сравнительный анализ организации международного высшего образования в некоторых странах Европы / Ю.И. Сергеева // Инновационные образовательные технологии. – 2008. – №2(14) – С. 3.
12. Терованесов М. Р. Інерційний характер розвитку вищої освіти /М.Р. Терованесов, О. А. Тратт// Економіка розвитку: науковий журнал / ХНЕУ.- 2012.-№3(63) - С.97-102
13. Ткачук Л. М. Освітній туризм у світі й в Україні / Ткачук Л. М. ; Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм. – 2010. – Т. 2, № 2. – С. 147–153.
14. Федорченко В.К. Історія туризму в Україні/ Федорченко В.К., Дьорова Т.А./ - К.: Вища шк., 2002. - 195 с.
15. Дзюба О.М., Шан В.С.. Вища освіта в Україні // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.

НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2003. - 688 с.

16. Статистика соціальних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/bl/01/bl_vnz_13.zip

References:

1. Vsesvitnya tury`sty`chna organizaciya [Electronic resource]. – Access mode: <http://www2.unwto.org>
2. Statystychna sluzhba Yevropeiskoho soiuzu [Electronic resource]. – Access mode: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
3. Orhanizatsiia ekonomichnoho spivrobotnytstva ta rozvytku [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.oecd.org>.
4. Mizhnarodna osvitalia kompaniia «levrostudent» [Electronic resource]. – Access mode: <http://eurostudent.org.ua>.
5. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.mon.gov.ua>.
7. Derzhavne agentstvo Ukrayiny` z tury`zmu ta kurortiv [Electronic resource]. – Access mode: <http://mincult.kmu.gov.ua>.
8. Helena Štimac, Mirna Leko Šimić, Competitiveness in Higher Education: a Need for Marketing Orientation and Service Quality, Economics & Sociology, Vol. 5, No 2, 2012, pp. 23-34.
9. Kalenyuk I. S. Rozvy`tok vy`shhoyi osvity` ta ekonomika znan` : monografiya / I. S. Kalenyuk, O. V. Kuklin. – K. : Znannya, 2012. – 343 p. – (Suchasna nauka). ISBN 978-966-346-963-8 (seriya).
10. Kotler F. Strategichny`j markety`ng dlya navchal`ny`x zakladiv / Filip Kotler, Karen F. A. Foks, [per. Z angl.]. – K. : UAM, Vy`d. Ximdzhest ; 2011. – 580 p. ISBN 978-966-8537-73-8.
11. Serheeva, Iu.Y. Sravnytelnyi analiz orhanyzatsyy mezhdunarodnoho vysshoho obrazovanyia v nekotorykh stranakh Evropy [The comparative analysis of the organization of the

- international higher education in some countries of Europe] / Іu.У. Serheeva // Інновативні освітні технології. – 2008. – No2(14) – P. 3.
12. Terovanesov M. R. Inercijny`j charakter rozvy`tku vy`shhoji osvity` /M.R. Terovanesov, O. A. Tratt// Экономика розвитку: науковий журнал / XNEU.- 2012.-No 3(63) - P.97-102
  13. Tkachuk L. M. Osvitnii turizm u sviti i v Ukraini [Educational tourism in the world and in Ukraine] / Tkachuk L. M. ; Naukovyi visnyk Instytutu mizhnarodnykh vidnosyn NAU. Seriia: ekonomika, pravo, politolohiia, turizm. – 2010. – Vol. 2, No 2. – 147–153 p..
  14. Fedorchenko V.K.Istoriia turizmu v Ukraini [The history of tourism in ukraine]/ Fedorchenko V.K., Dorova T.A./ - K.: Vyshcha shk., 2002. - 195 p..
  15. Dziuba O.M., Shan V.S.. Vyshcha osvita v Ukraini // Entsyklopediia istorii Ukrainy: T. 1: A-V / Redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. - K.: V-vo «Naukova dumka», 2003. - 688 p.
  16. Statystyka sotsialnykh posluh[Electronic resource]. – Access mode:http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/bl/01/bl_vnz_13.zip

Клок Олексій Петрович - аспірант, кафедра туризму, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна, e-mail: klok.alekseyy@rambler.ru, тел. 702-05-22)

Клок Алексей Петрович – аспірант, кафедра туризму, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна, e-mail: klok.alekseyy@rambler.ru, тел. 702-05-22)

Klok Oleksij- graduate student, Department of Tourism, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics(Lenin Avenue, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine, e-mail: klok.alekseyy@rambler.ru, tel. 702-05-22)